

Reevaluarea tezaurului cu monedă romană republicană de la Goranu (Rm. Vâlcea)

Silviu I. PURECE

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane
Lucian Blaga University of Sibiu, Faculty of Social and Human Sciences
Personal e-mail: silviu.purece@ulbsibiu.ro

A Reevaluation of the Roman Republican Coin Hoard from Goranu (Rm. Vâlcea)

In 1980 there were published 5 coins from a hoard discovered in 1945 at Goranu (now part of the Rm. Vâlcea municipality). Initially, the hoard contained around 300 pieces, with the exceptions of those 5 coins all other were unknown. Fortunately we discovered another 6 coins in a touristic guide dedicated to the Rm. Vâlcea city and in the numismatic collection of Vâlcea County Museum. After collecting this new informations, we enlarge the number of published coins to 11 and established a new ending year: 42 BC, four years later than the one indicated by the last coin of the first published lot.

Keywords: Goranu, Roman republican hoard, Rm. Vâlcea, ancient coins, Dacian monetary culture.

Râul Olt a fost cel care a deschis una dintre importantele porți de legătură dintre spațiul intracarpatic și cel sud-carpatic, defileul creat de acesta fiind traversat permanent, atât pe uscat cât și pe apă, de-a lungul miilor de ani. Dacă capătul transilvănean al defileului se deschide într-o zonă depresionară largă, nu același lucru se întâmplă cu cel sudic. Datorită dificultății depășirii pasului Cozia drumul antic ocolea masivul cu același nume pe la est, până la amenajarea celui roman prin pas¹, revenind în Valea Oltului la sud de actualul oraș Călimănești.

La ieșirea din defileu, Oltul traversează un culoar cu o lățimea destul de mică, fiind jalonat de ramele Subcarpaților Getici. Culoarul continuă spre sud până la ieșirea din teritoriul Municipiului Râmnicu Vâlcea, începând, apoi, să se deschidă printr-o luncă largă, ce se extinde începând cu zona de confluența a Pârâului Sărat cu Oltul. Situația geografică particulară, descrisă anterior, și apropierea de zăcămintele de sare din regiunea Ocnele Mari-Ocnița au făcut ca teritoriul

pe care este amplasat astăzi Râmnicul să aibă o valoare strategică semnificativă atât din punct defensiv, cât și comercial. Afirmatia este valabilă și pentru secolul I î. Hr., aici fiind atestate mai multe așezări ce funcționează în acest secol², unele probabil având și rolul de a controla intrarea sau ieșirea din culoar.

Densitatea mare a siturilor dacice din zona Râmnicului nu putea să nu fie asociată și cu descoperiri monetare. Din păcate, o parte semnificativă a acestora a fost împrăștiată la scurt timp după descoperire, intrând în diverse colecții particulare, fără a se putea recupera, de cele mai multe ori, informația științifică. Sunt, însă, și cazuri fericite, un astfel de caz fiind cel al tezaurului cu monedă romană republicană descoperit în anul 1968 în apropierea așezării dacice de pe dealul Cetățuia³.

Deși tezaurul descoperit la poalele dealului Cetățuia este astăzi pierdut, au fost salvate, în integritatea lor, datele tipologice și tehnice ale monedelor, fără a se putea, însă, realiza fotografierea acestora sau obținerea

unor mulaje. Tezaurul conținea 43 de monede, eșalonate începând cu anul 117 î. Hr. și până în anul 46 î. Hr.⁴. Recuperarea integrală a informației, situație destul de rar întâlnită la tezaurile care nu au ajuns în colecții publice, face ca tezaurul să se constituie într-un reper pentru circulația denarului roman republican în spațiul de nord-est al Olteniei. Nu la fel de fericită a fost situația importantului tezaur descoperit la Goranu⁵, depozit monetar format dintr-un număr mult mai mare de piese, aproximativ 300⁶.

Tezaurul de la Goranu a fost descoperit în anul 1945, într-un loc situat în apropierea cimitirului vechi al localității, fiind depus inițial într-un vas ceramic ce a fost spart și aruncat în momentul descoperirii. Monedele au fost împrăștiate, unele dintre ele fiind chiar topite pentru realizarea unor bijuterii⁷, ajungând la diverse persoane din regiunea orașului. Acest drum al pieselor prin diverse colecții sau posesii a continuat pe parcursul următoarelor decenii, cinci dintre ele ajungând în 1968 într-o astfel de colecție. Cele cinci monede au putut fi văzute, descrise și publicate de către A. Dumitrașcu⁸, ele fiind prezentate astfel⁹:

1. **C. Maianius**, Crawford, 203/1, nominal: D, atelier: Roma, datare: 153 î. Hr., axa: ?, greutatea: 3,90 g, dimensiunea: 16,18 mm;

2. **D. Iunius Silanus L. F.**, Crawford, 441/1, nominal: D, atelier: Roma, datare: 91 î. Hr., axa: ?, greutatea: 3,76 g, dimensiunea: 18,19 mm;

3. **Q. Antonius Balbus**, Crawford, 364/1d, nominal: D, atelier: Roma, datare: 83-82 î. Hr., axa: ?, greutatea: 3,52 g, dimensiunea: 18,19 mm;

4. **M. Aemilius Scaurus / P. Plutius Hypsaeus**, Crawford, 422/1b, nominal: D, atelier: Roma, datare: 58 î. Hr., axa: ?, greutatea: 3,51 g, dimensiunea: 17,18 mm.

5. **C. Considius Petus**, Crawford, 465/1a, nominal: D, atelier: Roma, datare: 46 î. Hr., axa: ?, greutatea: 3,89 g, dimensiunea: 19,20x17,50 mm.

Până în prezent, aceasta au fost singurele monede cunoscute de către literatura de specialitate, repertoriile preluând informația publicată în anul 1980¹⁰.

În anul 1989 a apărută, sub egida Editurii Sport-Turism, în cunoscuta serie de ghiduri turistice dedicată orașelor din România, ghidul dedicat Municipiului Râmnicu Vâlcea. Interesant este faptul că printre ilustrațiile ghidului apare un set de fotografii, numerotate cu litere a-f (fără a se preciza ordinea în care a fost făcută numerotarea), care redau patru aversuri și două reversuri, aparținând unor monede romane republicane provenite de la Goranu¹¹. În fotocopia paginii din ghid¹² am adăugat fiecărei imagini un număr de identificare, în conexiune cu următorul catalog:

1. **T. Carisius**, nominal: D. Moneda nu are în planșă redat decât aversul: Av.: [MONETA] – textul nu apare în câmpul monetar datorită baterii excentrice.

Pe avers este redat capul lui Iuno Moneta spre dreapta. Reversul acestui tip de piesă este astfel: T. CARISIVS, nicovală, ștanță amplasate între un clește și un ciocan, totul fiind înconjurat de o coroană de lauri.

Crawford, 464/2, Roma, datare: 46 î. Hr.

2./5. Fotografii 5 și 2 aparțin aversului și reversului aceleiași denar emis de **L. Mussidius Longus**. Av.: Bustul lui Sol, radiat și drapat, văzut din față; Rv.: [L'MUSS]IDIUS'LONGUS, platformă inscripționată cu legenda: CLOACIN pe care sunt așezate două statui ale lui Venus Cloacina.

Crawford, 494/43a, Roma, datare: 42 î. Hr.

3./4. Fotografii 3 și 4 aparțin aversului și reversului aceluiași denar emis de **L. Lucretius Trio**. Av.: Capul laureat al lui Neptun spre dreapta, tridentul este purtat peste umărul stâng, în spatele zeului apare o marcă de control cu numărul I; Rv.: L LVCRETI / TRIO, delfin transportând un băiat înaripat spre dreapta.

Crawford, 390/2, Roma, 76 î. Hr.

6. **L. C. Memies L. F. Gal.**, nominal: D. Moneda nu are în planșă decât aversul redat. Av.: Capul laureat al lui Saturn spre stânga, în spate harpă, sub: [EX SC]. Reversul acestui tip de piesă este astfel: Venus în bigă spre dreapta, Cupidon deasupra zeiței, în exergă: L C MEMIES L F / GAL.

Crawford, 349/1, Roma, datare: 87 î. Hr.

Pornind de la aceste fotografii am încercat să văd dacă unele dintre piesele prezentate ar fi putut ajunge în colecția numismatică a Muzeului Județean Vâlcea. Am avut surpriza să regătesc una dintre ele într-un lot format din trei monede romane republicane înregistrate la numerele de inventar: 955-957. Moneda în cauză este cea emisă de către **L. Mussidius Longus**, ce are redat în ghidul turistic atât aversul, cât și reversul, ceea ce a permis certificarea corespondenței cu cea inventariată cu numărul 956 în colecția muzeului. Indicii au oferit atât de modul de batere, aspectul pastilei monetare (foarte alungit), cât și de modul în care este distribuită uzura. Având în vedere că această piesă provine de la Goranu și este asociată în colecție cu alte două monede republicane, trebuie să acceptăm faptul că și aceste două provin din același loc. Cele trei monede au valoarea contabilă atribuită unitar, ceea ce arată că monedele au intrat împreună în colecție. Cele trei piese din colecția Muzeului Județean Vâlcea pot fi descrise astfel:

1. **Gargilius, Ogvlnius, Vergilius**, Crawford, nr.: 350A/2, nominal: D, atelier: Roma, datare: 86 î. Hr., axa: 5, greutatea: 3,71 g, dimensiunea: 19,2x17,9 mm, număr de inventar: 957, **pl. 2/1**.

2. **C. Considius Paetus**, Crawford, nr.: 465/3, nominal: D, atelier: Roma, datare: 46 î. Hr., axa: 10, greutatea: 4 g, dimensiunea: 19x17,9 mm, număr de inventar: 955, **pl. 2/2**.

3. **L. Mussidius Longus**, Crawford, nr.: 494/43a,

nominal: D, atelier: Roma, datare: 42 î. Hr., axa: 2, greutatea: 3,71 g, dimensiunea: 18x16 mm, număr de inventar: 956. Moneda este prezentă și în planșa volumului: Corneliu Tamaș, *Ghid de oraș. Râmnicu Vâlcea*, București, 1989, pl. 2/3.

O confirmare a presupunerii noastre că toate aceste monede au făcut parte din același tezaur este dată de faptul că ele prezintă o uzură destul de consistentă, fapt sesizat și în cazul celor cinci monede publicate inițial¹³. Este posibil ca acest aspect să indice o ascundere ulterioară anului 42 î. Hr., având în vedere, mai ales, aspectul monedei lui **L. Mussidius Longus**, cea mai târzie din întregul grup.

EMITENT	CATALOG	DATARE	NR.
C. Maianius	Crawford, 203/1	153 î. Hr.	1
D. Iunius Silanus L. F.	Crawford, 441/1	91 î. Hr.	1
Gargilius, Ogvlnius, Vergilius	Crawford, nr.: 350A/2	86 î. Hr.	1
L. C. Memies L. F. Gal.	Crawford, 349/1	87 î. Hr.	1
Q. Antonius Balbus	Crawford, 364/1D	83-82 î. Hr.	1
L. Lucretius Trio	Crawford, 390/2	76 î. Hr.	1
M. Aemilius Scaurus / P. Plutius Hypsaeus	Crawford, 422/1B	58 î. Hr.	1
C. Considius Petus	Crawford, 465/1A	46 î. Hr.	2
T. Carisius	Crawford, 464/2	46 î. Hr.	1
L. Mussidius Longus	Crawford, 494/43a	42 î. Hr.	1
TOTAL			11

Coroborând informațiile observăm că numărul pieselor cunoscute din tezaurul de la Goranu s-a dublat și s-a schimbat momentul cronologic la care a fost emisă ultima piesă din tezaur. Dacă inițial tezaurul a fost încadrat în grupa celor terminate cu monedă datată în anul 46 î. Hr., în conformitate cu datarea monedelor publicate inițial, acum trebuie să luăm în calcul anul 42 î. Hr.

Este important de remarcat că singurul tezaur cu monedă romană republicană cunoscut, până în prezent din descoperirile arheologice făcute în așezarea dacică Buridava (Ocnița, jud. Vâlcea) se încheie tot în anul 42 î. Hr.¹⁴. Astfel de tezaure, încheiate cu monedă emisă în anul 42 î. Hr. sunt frecvente în regiunile sud-carpătice, două fiind descoperite chiar pe linia

Oltului, la Fărcașele (jud. Olt)¹⁵, altele provenind din regiunea de vest a Munteniei¹⁶. Frecvent se constată că piesele, din acest tip de tezaur, au fost circulate¹⁷. Cauza ascunderii acestui tip de tezaur a fost pusă pe seama evenimentelor care au avut loc după dispariția lui Burebista și la apariția unor noi structuri politice pe teritoriul anterior controlat de acesta¹⁸.

Note:

1. Fodorean 2006, p. 302.
2. Iosifaru 1982, pp. 27-32.
3. Dumitrașcu 1998, p. 7.
4. Dumitrașcu 1998, pp. 7-9.
5. Localitate (astăzi cartier) situată pe malul opus vetrei Râmnicului.
6. Dumitrașcu 1980, p. 89.
7. Dumitrașcu 1980, p. 89.
8. Dumitrașcu 1980, pp. 89-90.
9. Dumitrașcu 1980, p. 90.
10. Preda 1998, p. 302; Moisil Depeyrot 2003, p. 90; Părpăuță, p. 350.
11. Tamaș 1989, ilustrații: a-f.
12. Vezi planșa 1.
13. Dumitrașcu 1980, pp. 89-90.
14. Berciu, Mitrea, Purice, Iosifaru, Andreescu 1987, p. 160.
15. Mitrea 1941-1944, pp. 359-381; Iliescu 1960, 477-478; Petolescu 2017, pp. 170-171.
16. Moisil Depeyrot 2003, p. 106-114.
17. Petolescu 2017, p. 172; Berciu, Mitrea, Purice, Iosifaru, Andreescu 1987, p. 160 (se presupune o tocire a ștanței, fapt mai puțin credibil având în vedere contextul general).
18. Strabon, Geografia, VII, 3, 11.

Bibliography:

- Berciu, Bucur, Purice, Iosifaru 1987 = Dumitru Berciu, Bucur Mitrea, Sergiu Purice, Mariana Iosifaru, Gheorghe Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică*, V, *Thraco-Dacica* VIII, 1-2, 1987, București, p. 154-161.
- Dumitrașcu = Aurel Dumitrașcu, *Monede romane republicane din tezaurul descoperit la Goranu-Vâlcea*, *Studii Vâlcene*, 4, 1980, p. 89-92.
- Dumitrașcu 1998 = Aurel Dumitrașcu, *Tezaurul de monede romane republicane descoperit la Râmnicu Vâlcea*, *Studii și Cercetări de Numismatică*, XII, 1998, p. 7-13.
- Fodorean 2006 = Florin Fodorean, *Drumurile din Dacia Romană*, Cluj-Napoca, 2006.
- Iliescu 1960 = Octavian Iliescu, *Date noi privitoare la tezaurul monetar de la Căpreni (reg. Craiova)*, în *Studii*

și *Cercetări de Numismatică*, 3, 1960, 477-478.
 Iosifaru 1982 = Mariana Iosifaru, *Descoperiri arheologice geto-dacice pe raza municipiului Râmnicu Vâlcea, Buridava*, 4, 1982, p. 27-32.
 Mitrea 1941-1944 = Bucur Mitrea, *Le trésor de Fărcașele (Dép. de Romanati), Dacia 9-10 1941-1944*, 359-405.
 Moisil, Depeyrot 2003 = Delia Moisil, Georges Depeyrot, *Les trésors de deniers antérieurs à trajan en Roumanie*, Wetteren, 2003.
 Părpăuță 2006 = Tiberius Părpăuță, *Moneda în Dacia preromană, secolele IV a. Chr.-I p. Chr.*, Iași, 2006.

Petolescu 2017 = Carmen Maria Petolescu, *Al doilea tezaur de monede republicane romane descoperit la Fărcașele, jud. Olt, Daco-Moesica. Studii de numismatică și gliptică*, București, 2017, 165-173.
 Preda 1998 = Constantin Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, 1998, București.
 Tamaș 1989 = Corneliu Tamaș, *Ghid de oraș. Râmnicu Vâlcea*, București, 1989.
 Abbreviations:
 D – denarius;
 Crawford: Michael H. Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974.

Planșa 1. Monede romane provenind din tezaurul de la Goranu (Tamaș 1989, ilustrație: a-f)

Planșa 2. Monedele din Colecția Muzeului Județean Vâlcea aparținând tezaurului de la Goranu: 1/957, 2/955, 3/956.